

Trenger vi et servicekontor for norske vann-, avløp- og renovasjonsverk?

Av Christen Ræstad

Christen Ræstad er siv.ing. og ansatt som overingeniør i Drammen kommune.

Hvorfor er det ikke mer samarbeid mellom kommunene i spørsmål angående vann, avløp og renovasjon? I svært mange saker arbeider administrasjonen og det øvrige VAR-personalet med nær sagt de samme saker i alle kommuner.

Vi sitter på hver vår tue med egne meninger om hvordan anlegg bør bygges og drives. Resultatet må være at vi kaster bort mye penger og arbeid. Vi har lite eller ingen koordinering av normer og retningslinjer. Vi har f.eks. «Norsk verdensrekord» i antall forskjellige utførelser av vann- og avløpskummer. Vi har så liten utveksling av erfaringer fra anlegg, drift og kontroll av våre VA-anlegg at de samme feil dessverre gjøres gang på gang.

Overfor nevnte problemer er bare noen av mange eksempler på at det er behov for økt koordinering og samarbeid mellom kommunene i VAR-tekniske spørsmål. Vi har i 1970-årene hatt enorme investeringer i nyanlegg, og lagt grunnlaget for ytterligere investeringer, særlig på ledningssektoren, i årene som kommer. 1980-årene må i større grad enn tidligere bli preget av driftstekniske spørsmål. Nå må vi få renseanleggene og ledningsnettene til å virke etter hensikten.

Hvordan koordineres VAR-verkenes arbeid?

Selv om vi har et behov som aldri før for samarbeid mellom kommunene i VAR-tekniske spørsmål, er dette ikke noe nytt ønske. Men dessverre har det ikke vært noen organisasjon som i særlig grad har tatt seg av samarbeidstanken mellom kommunen.

De sentrale myndigheter, herunder miljøverndepartementet/SFT, sosialdepartementet/SIFF og kommunaldepartementet utarbeider krav, direktiver og retningslinjer for kommunenes VAR-anlegg. Det er også de samme instanser som med eventuell bistand fra NTN-prosjekter, NIVA eller andre må påpeke de mange svakheter som eksisterer i kommunenes VAR-anlegg og særlig i driften av mange av disse. Kommunene har ikke bemanning eller økonomi til å rydde opp i problemene selv og har hittil ikke kunnet prioritere dette i særlig grad. Det er få eller ingen som tar opp fellesproblemer på kommunenes vegne. Det er viktig å merke seg at det er kommunale anlegg vi snakker om, og vi i kommunene bør selv sørge for at de bygges og drives skikkelig. Dette kan vi, og bør vi samarbeide om.

Sentrale myndigheter har flere ganger påpekt behovet for samarbeid mellom kom-

munene. Blant annet heter det i NOU nr. 19/1978 «Personell til vannforsynings- og avløpsanlegg»:

«Samarbeid om løsning av driftsproblem.

Driftsoperatørene på eksisterende anlegg har ved flere anledninger ytret ønsket om en bedre organisert driftsbistand ———

Utvalget anbefaler at kommunene går inn i et samarbeid om driftsproblemene, enkeltvis eller regionsvis, eller langs et vassdrag. Utvalget anbefaler at staten gir et visst tilskudd til slike driftsassistanse-prosjekter. Tilskuddet kan eventuelt være gradert slik at det oppnås øket tilskudd når antall samarbeidende kommuner øker ———

Behovet for en fast organisert driftsassistanse er stort både innenfor vannforsyning og avløp, og det bør snarest søkes etablert en fast ordning tilpasset dette behovet.»

Selv om utvalget som utarbeidet NOU-rapporten ikke foreslo at det opprettes noen ny organisasjon på landsbasis for å yte eller samordne driftsassistansetjenestene, ble det altså tydelig påpekt behovet for kontakt mellom kommunene.

For kloakkrensaneanlegg er det etablert driftsoperatør-foreninger i blant annet flere regioner i østlandsområdet. Erfaringene hitil synes å være meget gode og styrker troen på at tilsvarende bør etableres for VAR-anlegg andre steder.

Innen VAR-sektoren i Norge er behovet for et sentralt interesse-, utrednings- og serviceorgan ikke dekket tilfredsstillende i dag. De institusjoner som mest nærliggende burde kunne følge opp som en fellesinnstans for VAR-verkene er Norske Kommuners Sentralforbund og Norsk Kommunalteknisk Forening (NKS/NKF). NKF drives i nær sammenheng med NKS, og mange uttalte ønsker om at NKF burde være en friere, større og mer aktiv organisasjon for forbrukerne synes ikke å ha

ført fram i noen særlig grad. Et vesentlig poeng i denne sammenheng er at NKF er en forening av personlige medlemmer. Det udekkede behovet synes særlig å gjelde et organ der kommunene og VAR-verkene er medlemmer. Innen det store virkeområdet til NKS blir VAR-teknikken bare en liten del, og det synes vanskelig å få endret noe ved dette forhold.

Andre institusjoner og prosjekter har ført en meget aktiv og positiv VAR-teknisk virksomhet de siste årene. F.eks. synes Norsk Vannforening (Norsk forening for vassdragspleie og vannhygiene) å ha funnet en fin form, særlig som bindeledd mellom forsker, offentlige institusjoner og til en viss grad også brukere. Virksomheten til vannforeningen har etterhvert også spredt seg ut fra Oslo, og tidsskriftet Vann er et verdifullt tilskudd til VAR-miljøet. Tilsvarende kan man også si at PRA-prosjektet fant en fin rapporteringsform som forhåpentligvis blir fulgt opp av PTV og andre.

Det er imidlertid likevel et stort udekket behov for et aktivt bindeledd mellom VAR-verkene og ingen av ovennevnte institusjoner ser ut til å kunne dekke dette behovet.

Vi må derfor i kommunene forsøke å finne fram til en ny arbeidsform i tilknytning til NKF/NKS eller vurdere om en uavhengig organisasjon har livets rett. Etter noen sonderende samarbeidsmøter mellom enkelte kommunerepresentanter og sentrale institusjoner er det nå rettet en formell henvendelse til NKF om å forfølge saken.

Det er grunn til å nevne at andre land f.eks. Sverige har begge deler: En VARforening der VAR-verkene/kommunene står som medlem og en kommunalteknisk forening med individuelt medlemskap, kveldsmøter o.s.v. I vårt samfunn har også en rekke andre grupper, kanskje spesielt innen industrien, opprettet samarbeidsforeninger

eller interesse- og servicekontor. Mange av disse interessekontorene kan utvilsomt sies å være meget vellykkede, og kan dokumentere at samarbeidet også har hatt stor økonomisk betydning.

VAR-verkenes servicekontor bør virke for sitt formål ved blant annet å søke og ivareta følgende arbeidsoppgaver innen VAR-området:

- Å medvirke til en systematisk innsamling av erfaringsdata fra inn- og utland.
- Å etablere en organisert utveksling av erfaringer, rapporter, utredninger m.v. av felles interesse d.v.s. bedre kommunikasjoner mellom VAR-verkenes personale.
- Å ta initiativ til å medvirke i standardisering og normering.
- Å utarbeide forslag til generelle reglement, retningslinjer og bestemmelser av teknisk, økonomisk, juridisk og administrativ art, når det er et felles behov for dette.
- Å medvirke til prøving, kvalitetskontroll og godkjenning av VAR-teknisk materiell og utstyr.
- Å ivareta medlemmenes felles interesser vis à vis de sentrale myndigheter.
- Å medvirke til rekruttering, opplæring og etterutdanning av VAR-teknisk personell.
- Å samle og utgi statistiske data fra VAR-verker samt koordinere alle data og forespørsler fra utenforstående organer.
- Å følge og støtte forskningen på VAR-området.
- Å avgi uttalelser på vegne av medlemmene i VAR-tekniske saker.

- Å etablere fagutvalg for å bearbeide spesielle sak- og problemområder.
- Å løse ovennevnte arbeidsoppgaver i forståelse og samarbeid med de øvrige sentrale organer innen det kommunale området, og da i første rekke Norske Kommuners Sentralforbund (NKS) og Norsk Kommunalteknisk Forening (NKF).
- Å samarbeide med norske, nordiske og internasjonale foreninger og institusjoner med VAR-tekniske og/eller tilsvarende formål og arbeidsoppgaver.

Økonomi.

Vannforsyning, kloakkering og renovasjon representerer en omfattende og kostbar oppgave for kommunene. Ifølge stortingsmelding nr. 107 (1975) er det regnet med at kommunenes årlige investeringer og driftskostnader i denne sektor vil øke fra 1.250 mill. kr. i 1975 til det doblete i 1990 (1975-kroner). Denne store økning har flere årsaker.

Det er satt i gang et omfattende oppryddingsarbeid for å redusere vannforurensningen. Programmet omfatter kostbare rensetiltak, mens bygging av nye og utbedring av gamle avløpsledninger vil representere de største kostnader.

En stor del av våre vannforsyningsanlegg leverer i dag en for dårlig vannkvalitet, og det er ikke uvanlig at opptil halvparten av vannet lekker ut fra ledningsnettene før det når forbrukerne. Kostnader for å oppnå tilfredsstillende bruksvann og til å redusere lekkasjen til et akseptabelt nivå vil derfor bli betydelige. Rehabilitering av vannbehandlingsanlegg er alene anslått til 1 milliard kroner.

I de fleste kommuner er transport og behandling av fast avfall løst lite tilfredsstillende.

lende med betydelige ulemper for vannressurser og nærmiljø. Arbeidsmiljøloven og den kommende forurensningslov vil betinge en omfattende standardheving av avfallstransporten og avfallsbehandlingen.

Selv om kommunene gjennom avgifter etter hvert vil kunne dekke nesten alle kostnader i VAR-sektoren, er det av betydelig interesse for kommunene at disse kostnader kan holdes på et akseptabelt nivå, og at de menneskelige og materielle ressurser blir anvendt rasjonelt.

Hvis kommunene ville være villige til å betale bare en promille av sine årlige kostnader til VAR-sektoren til å drive et servicekontor for dette fagområdet, ville man disponere ca. 1,5 mill. kr. pr. år. Det er ingen tvil om at hvis et servicekontor ble drevet på rette måten ville det fort kunne tjene inn mye mer enn dette for kommunene. Likledes ville et servicekontor kunne medvirke til kvalitetsøkning og bedre driftsresultater.

Dersom det finnes grunnlag for å opprett et servicekontor, må man være villig til å skyte til betydelige ressurser. Det har liten hensikt å starte med bare en eller to mann. Miniumsbehovet synes å være 3 eller 4 mann og på relativt få år burde kontoret utvides vesentlig.

Er det riktig å gjøre noe nå?

Ovenfor er det argumentert for at kontakten mellom kommunene må bedres. I sin nåværende form dekker ikke NKF behovet innen det VAR-tekniske området, og det er derfor stilt spørsmålet om ikke VAR-verkene bør få sitt eget servicekontor slik det er gjort i andre land.

Selv om det er en betydelig VAR-teknisk aktivitet i kommunene, er det nok også noen argumenter som taler for at dannelse av et servicekontor for VAR-verkene må

diskuteres nøye før man foretar en beslutning:

- Dersom et servicekontor for VAR-verkene skal kunne være til nytte, må det få tilstrekkelig økonomiske og andre ressurser stilt til disposisjon, som nevnt ovenfor. Kommunene har særdeles dårlig økonomi for tiden, og mange vil nok derfor foretrekke å «sitte på gjerdet» før de blir betalende deltagere i et slikt organ. Dette gjør at sentrale myndigheter, og særlig miljøverndepartementet, kommunaldepartementet og sosialdepartementet må komme inn med økonomisk støtte den første tiden. På sikt må det forutsettes at servicekontoret blir finansiert utelukkende av kommunene. Mens kommunenes dårlige økonomi kanskje kortsiktig tenkt er til hinder for dannels av et servicekontor, burde nettopp den økonomiske gevinst som ligger i et samarbeid være det største og beste argument for bedre samarbeid mellom kommunene.
- Hvis servicekontoret skal virke, må dette skje i full forståelse og samarbeid med NKS/NKF selv om servicekontoret forutsettes å være en frittstående organisasjon.
- Servicekontoret vil være fullstendig avhengig av initiativ og interesse hos den/de som blir ansatt for å drive det. Dersom disse personer ikke er av den rette typen, er det få andre som kan hjelpe til.
- Start av et servicekontor må skje av VAR-folk i kommunene som ser behovet og har interesse. Dette er mennesker som fra før av er sterkt belastet med annet arbeid.
- Praktiske spørsmål som sekretariat, kontor osv. må avklares og kan by på problemer. I en startfase kan det være

- aktuelt å samarbeid med både SFT, SIFF, Oslo Vann- og Kloakkvesen og andre.
- Vi har allerede mange institusjoner og foreninger, og folk synes å være skeptiske til dannelsen av nye organisasjoner og institusjoner. Det er derfor med hensikt valgt å kalle samarbeidsorganet for servicekontor og ikke en forening.
 - Det er nedsatt et offentlig utvalg til å utred en oversikt over vannressursene, det såkalte vannressurs-utvalget. Drikkevannforsyningene i Norge vil stå sentralt i utvalgets arbeid. Likeledes har vi et beredskapsråd for vannverk. Når dannelse av et servicekontor for VAR-verkene er blitt diskutert, vil dette forhåpentligvis også være av interesse for ovenfor nevnte utvalg og råd. Tilsvarende har man i diskusjon med mange av de institusjoner som i dag står sentralt i VAR-spørsmål fått meget positiv respons når behovet for et samarbeidsorgan for VAR-verkene er blitt diskutert.

Foreløpige konklusjoner.

1. Det er meget stort behov for samarbeid mellom kommunene i VAR-tekniske spørsmål. Et slikt samarbeid vil kunne spare kommunene penger, skaffe bedre standard og drift på anleggene og bedre arbeidsforholdene for administrasjon og driftspersonale.
2. De eksisterende institusjoner som kunne eller burde ha gjort noe for å ivareta kommunenes felles interesser i VAR-tekniske spørsmål har ikke prioritert dette fagområdet høyt nok eller har hatt manglende forutsetninger for å kunne foreta en slik prioritering.
3. Dersom et sentralt servicekontor for VAR-verkene skal kunne være til nytte, må det få tilstrekkelige ressurser stilt til disposisjon. Kommunene har dårlig økonomi, og dette gjør at sentrale myndigheter og særlig miljøverndepartementet, sosialdepartementet og kommunaldepartementet må yte økonomisk støtte den første tiden.
4. Selv om løsningen skulle bli et frittstående organ, må etablering og utvikling skje i forståelse og nært samarbeid med NKS og NKF.
5. Det må være de kommunale VAR-verk og VAR-ingeniører som blir drivkraften i et slikt organ. Hvis servicekontoret opprettes, må det allerede fra starten ha minst 3 heltidsansatte.
6. Organet vil være fullstendig avhengig av faglig engasjement og evne til initiativ hos dem som blir ansatt. Dersom disse personer ikke er av rette typen, er det få andre som kan hjelpe til.
7. Vannressursutvalget, beredskapsrådet for vannverk, SIFF, SFT, departementene og andre instanser må formodes å ha stor interesse for et sentralt VAR-organ.